

Доцент кафедри статистики, АГД

та маркетингу СНАУ

Івченко Н.М.

Проблеми та перспективи залучення іноземних інвестицій в Україну

Анотація

У статті досліджено сучасний стан іноземного інвестування та подано оцінку інвестиційного стану України, розглянуто його характерні особливості та запропоновано пріоритетні напрями підвищення інвестиційної привабливості економіки країни.

Аннотация

В статье исследуется современное состояние иностранного инвестирования и дана оценка инвестиционного состояния Украины, рассмотрены его характерные особенности и предложены приоритетные направления повышения инвестиционной привлекательности экономики страны.

Annotation

The article is devoted to modern condition of foreign investment and the evaluation of investment position of Ukraine, considered its characteristic features and offer the priority directions of increasing the investment attractiveness of the country's economy.

Постановка проблеми. Зусилля Української держави інтегруватися у світове товариство відбувається в умовах реформування відносин власності та структурної перебудови економіки всередині країни. Велике значення для стимулювання розвитку ринкових відносин в цих умовах має залучення і оптимальне використання іноземних інвестицій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема залучення іноземного капіталу належить до важливих та актуальних питань, які дискутуються у світовій та вітчизняній економічній літературі. Особливості залучення іноземних інвестицій в економіку України досліджували такі вчені, як Пересада А. А., Захарін С. В., Рогач О. І., Козловський С. В., Губський Б. В., Чернишова А. О., Шик Л. М., Скоробогатова Н. Є. та інші. Водночас, питання щодо особливостей залучення іноземних інвестицій надзвичайно різноманітні та багатопланові, тому вимагають додаткового вивчення.

Метою статті є визначення та аналіз проблем і обґрунтування пропозицій щодо реалізації механізмів залучення іноземних інвестицій в Україну.

Результати дослідження. Процес проведення економічних реформ, переходу від адміністративно-командної системи до ринкової економіки, реформування сфери фінансово-кредитних відносин — надто складний.

Він відобразив усі соціальні суперечності та певною мірою позначив розбалансування економіки, яка потребує докорінної структурної перебудови. В цей період необхідні значні обсяги фінансових ресурсів, саме тому співробітництво з міжнародними валютно-фінансовими організаціями, державами-кредиторами та приватними кредиторами є пріоритетним.

За умов гострого дефіциту власних капіталовкладень, необхідних для проведення структурної перебудови економіки, розв'язання проблем її інтеграції в світову економіку, важливого значення набуває залучення в Україну зовнішніх джерел фінансування, зокрема іноземних інвестицій.

Ефективність співробітництва з іноземними інвесторами значно залежить від вдалого вибору його форм. Проте для України важливішим є питання ефективності використання цих інвестицій. Адже, як засвідчив досвід останніх років, іноземні інвестиції скеровують, в першу чергу, на ліквідацію державної заборгованості минулих років, а не для безпосереднього інвестування в економіку країни.

Більшість вітчизняних підприємств функціонує завдяки довготерміновим кредитам Державного інвестиційного банку. Як бачимо, залучення масштабних зовнішніх інвестиційних ресурсів та формування ефективної СПК в Україні передбачає необхідну істотну трансформацію економічних, політичних та соціальних чинників інвестиційного клімату нашої держави в напрямі їх лібералізації. У такому зв'язку викликають серйозні нарікання з боку як науковців, так і безпосередніх іноземних інвесторів, непослідовність і, відповідно, непередбачуваність правових основ іноземного інвестування.

Аналізуючи правову базу, що регулює питання іноземного інвестування, слід зазначити, що за роки незалежності в Україні декілька разів змінювалося відповідне законодавство.: 1992р. - Закон України "Про іноземні інвестиції"; 1993р - Декрет Кабінету Міністрів України № 55-93 "Про режим іноземного інвестування"; 1993р. - Закон України "Про державну програму заохочення іноземних інвестицій в Україні"; 1996р. - Закон України "Про режим іноземного інвестування".

Відповідно до цього можна зробити висновок про невідпрацьованість правової сфери. В основному, новий закон скасовує повністю або певним чином змінює попередній; законодавчі акти, що приймаються різними урядовими структурами, частково дублюються або змінюють встановлений загальний напрямок політики інвестиційної діяльності. Відбувається перманентна зміна законодавства та внесення корективів до нього, які призводять до дестабілізації в економіці та фінансах і зумовлюють збитки підприємств. Загалом має місце маніпулювання сферою законодавчої діяльності, якої не визнає цивілізований світ.

В Україні для створення середовища, яке б сприяло прямим іноземним інвестиціям, перш за все бракує ефективної та стабільної законодавчої бази. Правова система, що базується на основоположних принципах приватної власності та ринкової економіки, надає серйозний поштовх для залучення

капіталовкладень і, навпаки, неефективна законодавство відштовхує іноземних інвесторів.

Правове поле, що сформувало б сприятливий клімат для залучення іноземних інвестицій повинно відповідати трьом умовам:

- приватні інвестори, як іноземні, так і внутрішні, мають бути впевнені, що їх інвестиції надійно захищені на законодавчому рівні;
- інвестори повинні бути переконані, що закони є реально дієвими: найбільш досконале законодавство не має ніякої змісту, якщо не втілюється в практиці і є лише номінальними. Це означає, що інвестори особливо зацікавлені в практичній реалізації законодавства – правовій справедливості судової системи та ефективності юридичних процедур;
- інвестори потребують стабільності правової системи. Безкінечні зміни в законодавстві серйозно підбивають довіру інвесторів.

Особливої уваги заслуговує, проблема забезпечення іноземних інвесторів інформацією про чинне законодавство, стосовно іноземних інвестицій. Практично немає єдиного підходу до статусу, відміни та змін попередніх законів, тому важко визначити, які закони діють, а які втратили чинність. Тому, ефективним механізмом зміни ситуації може бути створення періодичного видання з необхідною інформацією актуальною на даний час для сфери інвестиційної діяльності в Україні.

Система законодавчого забезпечення іноземного інвестування в економіку України є одним з важливих елементів інвестиційної привабливості нашої країни, але крім цього рівень інвестиційної активності перебуває у безпосередній залежності від стану економіки в державі, функціонування фінансово-кредитної системи, прибуткової діяльності підприємств, дохідної політики бюджетів усіх рівнів та доходів населення.

Позитивний вплив на інвестиційну активність може здійснити подолання інфляції, що робить можливим забезпечення функціонування довгострокових

інвестиційних кредитів як основи капітального будівництва за ринкових умов та сприяє нормалізації фінансового стану підприємств, активізації виробництва.

Таким чином, до напрямків активізації інвестування в Україні можна віднести наступні:

- реформування підприємств, яке передбачає перехід до загальноприйнятих у світовій практиці стандартів бухгалтерського обліку, оцінки основних виробничих фондів відповідно до їх реальної ринкової вартості, суттєве покращення корпоративного управління:

- страхування майна (особливо великих підприємств);
- розвиток інфраструктури, форм і методів залучення до інвестиційної сфери заощаджень населення;

- іпотека. Активне сприяння формуванню системи житлового іпотечного кредитування, створення вторинного ринку іпотечних кредитів для залучення у сферу банківського кредитування великих довгострокових позабюджетних фінансових ресурсів.

Активізації залучення інвестицій в економіку України сприятиме:

- реформування власності та використання кредитів, що надаються Світовим банком та ЄБРР для розвитку приватного сектору економіки, малого і середнього бізнесу;

- створення органів, які забезпечують контроль і реалізацію інвестиційних рішень на всіх рівнях управління;

- формування мережі інноваційно-інвестиційних установ;

- створення ефективного механізму концентрації науково-технічних ресурсів на пріоритетних напрямках і масштабне фінансування інноваційних проектів, включаючи залучення іноземних фондів та міжнародних проектів з найбільш капіталомістких напрямів науково-технічного прогресу, космічні дослідження, розвиток енергетики та медичної сфери;

- розробка та реалізація державних комплексних науково-технічних програм та міжгалузевих інноваційних проектів [1].

Важливим кроком на шляху до активізації процесів іноземного інвестування в економіку України вважається впровадження дійових механізмів приватизації підприємств стратегічними іноземними інвесторами, до яких насамперед належать транснаціональні компанії (наприклад, із США, Німеччини, Південної Кореї та ін.). Транснаціональні компанії (ТНК) мають на меті якомога ширше використовувати потужний ресурсний потенціал країни та досягти прибутку від інвестування шляхом налагодження в Україні власного виробництва, дилерської мережі та експорту продукції.

Для активізації інвестиційної діяльності неабияке значення має стимулювання лізингових операцій — гарантованого товарного інвестування. Він має ряд переваг. По-перше, лізинг більше за інших наближений за своєю суттю до довгострокових банківських кредитів, що сьогодні так потрібні підприємствам. По-друге, лізинг дає змогу забезпечити оперативність і гнучкість у вирішенні виробничих завдань шляхом тимчасового використання устаткування, а не придбання його у повну власність. По-третє, лізинг робить можливим доступ підприємствам-користувачам усіх форм власності до найпередовішої техніки і дає змогу ліквідувати суперечності між необхідністю її використання та швидким її моральним старінням.

Одним з найперспективніших напрямів залучення іноземного капіталу в Україну має стати розгортання мережі інвестиційних фондів і компаній. У зв'язку з цим великого значення набуває надходження венчурного (або ризикового) капіталу, який тісно пов'язаний з фінансуванням інновацій та науково-технічним прогресом. Основними галузями в Україні, які потребують вливань ризикового капіталу, є передусім агропромисловий комплекс, енергетика, транспорт, зв'язок.

Теоретично аналізуючи стан та перспективи розвитку сфери іноземного інвестування в країні необхідно провести моніторинг практичної реалізації вищезазначеної сфери в сучасних українських реаліях.

За даними Державної служби статистики, чисте надходження прямих іноземних інвестицій в Україну за перше півріччя 2013 року становило 224 млн доларів. Рік тому цей показник становив 2,369 млрд доларів, тобто, був у понад 10 разів більшим.

Зокрема, прямі іноземні інвестиції в Україну у першій половині 2013 року склали 2,614 млрд. доларів, але відтік становив 2,186 млрд. доларів, до яких додалися ще 204 млн. доларів втрат від зміни вартості капіталу чи перекласифікації інвестицій.

Відповідно до статистичних даних головними інвесторами України є офшорний Кіпр, Німеччина, Нідерланди, Росія та Австрія.

При цьому Кіпр також є і головним отримувачем українських інвестицій: за даними Державної служби статистики, туди було спрямовано майже 90% українських інвестицій за кордоном.

Як зазначав, директор економічних програм Українського інституту публічної політики Ільдар Газізуллін, що ще п'ять років тому з'явилася тенденція до скорочення іноземних інвестицій в Україну. До цього додалося уповільнення української економіки, відсутність позитивних змін у інвестиційному кліматі, призупинення великої приватизації та невизначеність щодо перспектив підписання угоди про вільну торгівлю із ЄС та відновлення співпраці із МВФ. При цьому, фундаментальним чинником скорочення інвестицій стала і відсутність довгий час позитивних новин щодо бізнес-клімату в Україні [2].

Згідно статистичних даних станом на 1 січня 2014 року обсяг прямих іноземних інвестицій, залучених в економіку України з початку інвестування, становив 58,157 млрд. доларів.

Зокрема, у четвертому кварталі 2013 року порівняно з третім кварталом залучення іноземних інвестицій становило 1,592 млрд. доларів, а кількість країн-інвесторів знизилася на 2 - до 136 країн.

На кінець 2013 року основними інвесторами України залишаються такі країни, як Кіпр - 19,036 млрд. доларів, Німеччина - 6,292 млрд. доларів, Нідерланди - 5,562 млрд. доларів, РФ - 4,287 млрд. доларів, Австрія - 3,258 млрд. доларів, Велика Британія - 2,714 млрд. доларів, Британські Віргінські острови - 2,494 млрд. доларів, Франція - 1,826 млрд. доларів, Швейцарія - 1,325 млрд. доларів, Італія - 1,268 млрд. доларів.

На ці країни припадає майже 83% від загального обсягу прямих інвестицій.

Крім того, загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, спрямованих в українську промисловість, становить 18,013 млрд. доларів, або 31% від їх загального обсягу, в установи фінансової і страхової діяльності - 15,349 млрд. доларів, або 26,4%, на підприємства торгівлі і ремонту автотранспорту - 7,56 млрд. доларів, або 13%, у ринок нерухомості - 4,371 млрд. доларів, або 7,5%, у наукову і технічну діяльність - 3,448 млрд. доларів, або 5,9%.

Заборгованість українських підприємств за кредитами і позиками, торговими кредитами та іншими зобов'язаннями перед прямими іноземними інвесторами на 1 січня 2014 року становила 10,155 млрд. доларів.

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку країни, включаючи акціонерний капітал і боргові інструменти, на 1 січня 2014 року становив 68,312 млрд. доларів.

Обсяг прямих інвестицій з України в економіку країн світу на 1 січня 2014 року становив 6,575 млрд. доларів, зокрема до країн ЄС - 6,061 млрд. доларів, або 92,2% від їх загального обсягу, до країн СНД - 412,5 млн. доларів, або 6,3%, до інших країн світу - 102,1 млн. доларів, або 1,5%.

Прямі інвестиції з України надходили до 46 країн світу, переважна частка - до Кіпру (88,5%) [3].

Висновки. Отже, проаналізувавши реальний стан залучення іноземних інвестицій в економіку нашої країни слід зазначити, що лише суттєві та глобальні зміни як в політичній так і в економічній сферах стануть запорукою інвестиційної привабливості України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

1. Пересада А. А. Інвестиційний процес в Україні / А. А. Пересада. К. : Лібра, 1998. – 392 с.
2. Інтернет джерело: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/business/2013/08/130814_ukraine_investments_fall_az.shtml)
3. Інтернет джерело: <http://www.epravda.com.ua/news/2014/02/14/420036/>)

